

Forma mentis înseamnă starea minții. A cărei minți? A individului? Nu aceea a unui singur individ, ci a unui număr suficient de mare de indivizi pentru a putea vorbi de o stare colectivă. Există așa ceva? Peste tot unde vedem că lumea se comportă la fel: un milion de tineri poartă simultan aceiași blugi, eventual rupți, lumea se supune modei, există mode intelectuale și filosofii la modă. *Forma minții* e deci un indicator bun pentru a explica de ce anumite cărți de filosofie au schimbat societatea și continuă să o influențeze cu fiecare nouă generație de cititori.

Lao Tse

Cartea despre Tao și calitățile sale *Tao Te Ching*

Introducere de Max Weber

Postfață de René Guenon

Traducere și îngrijire de ediție de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Concepția grafică a colecției: Sînziana Barangă

Lector: Ilie Barangă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LAO TSE

Cartea despre Tao și calitățile sale = Tao Te Ching /

Lao Tse; introd. de Max Weber ; trad. de Lucian Pricop ; postf. de
René Guenon. - Ed. a 2-a, rev.. - București : Cartex, 2019

ISBN 978-606-8893-25-9

I. Weber, Max (pref.)

II. Guenon, René (postf.)

III. Pricop, Lucian (trad.)

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	7
<i>Ortodoxie și heterodoxie (taoismul), Max Weber</i>	11
<i>Tao Te Ching, Lao Tse</i>	75
<i>Taoism și confucianism, René Guenon</i>	147

Versetul 1

Tao care poate fi rostit nu este Tao cel etern. Un nume care poate fi numit nu este numele veșnic.

Cel ce nu are nume este începutul Cerului și al Pământului. Cel ce are nume este originea celor zece mii de ființe și lucruri.

Cel ce nu este cuprins vreodată de dorințe este cuprins de taină. Cel ce este mereu pradă dorințelor îi va putea contempla înfățișările.

Aceste două lucruri au apărut din aceeași mamă, însă au nume diferite. Ambele pot fi denumite „adânci”.

Mai adânci decât adâncul: poarta către tot ce înseamnă taine.

Explicații

Primul paragraf este esențial pentru a înțelege tot volumul. Definiția pentru Tao nu este una lingvistică și am preferat traducerea literală prin „cale”; pentru că o „cale” obișnuită are drept seme constanța și permanența, iar sensul implicat aici contrar: această cale este mutabilitatea perpetuă. Ființa și non-ființa, viața și moartea alternează constant; nimic nu este fix sau imuabil. Așadar, un sens contradictoriu este dat conceptul de „cale”. Dintre toate paradoxurile Tao, acesta este primul și cel mai mare. Termenii („numele”) sunt folosiți (folosite) pentru a defini, pentru a cuprinde sensul unei noțiuni. În China începutului de secol al III-lea î.Hr. se discuta relația dintre nume și realitate.

Unii confucianiști gândeau că, într-o lume statică, conținutul unei astfel de noțiuni este stabilită o dată pentru totdeauna printr-un astfel de termen. Taoiștii vedeau lucrurile în mod

opus: într-o lume fără constante, aflată în permanentă schimbare, conținutul conceptelor nu este nici constant, nici permanent. Acesta este motivul pentru care singurele condiții corecte sunt cele care exprimă această permanentă inconstanță: prin urmare, opusul a ceea ce au în vedere confucianiștii.

Expresia „începutul Cerului și al Pământului” desemnează universul, în timp ce „originea celor zece mii de ființe și lucruri” denumește lumea vie, totalitatea lucrurilor care intră în existență, trăiesc și se sting, numeralul „zece mii” simbolizând infinitatea.

Lipsa dorințelor reprezintă starea primordială, dinaintea Creației. După împlinirea Creației, dorințele apar, ca reacție la stimuli senzoriali, însă ceea ce simțurile percep nu este cunoașterea întreagă, ci numai aspectul exterior al materiei.

„Adânci” trimite la ceea ce nu are formă sau înfățișare, la ceea ce este mai profund decât profunzimea absolută, unde se găsește cheia Creației, taina. Ființele și lucrurile sălășluiesc originar aici.

Versetul 2

Pe Pământ, toți știu că ce e frumos e frumos și astfel se ivește și urâtul, iar toți știu că ce e bun e bun și astfel se ivește și răul.

Ființa și neființa una din alta se nasc, ceea ce este greu și ceea ce este lesnicios se împlinesc reciproc, lung și scurt se deslușesc unul prin celălalt, sus și jos unul pe altul se sprijină, voce și sunet creează împreună armonia iar înainte și înapoi își fac loc unul altuia.

De aceea, Omul Sfânt îndeplinește lucrările fără făptuire și creează învățătură fără vorbe. Cele zece mii de ființe și lucruri împreună apar iar el nu se așază pe calea lor, face să crească însă nu le stăpânește; le creează, însă

nu cere răsplată; își împlinește lucrarea, însă nu o ia în stăpânire.

Tocmai pentru că nu o ia în stăpânire, împlinirea îi rămâne.

Explicații

Lucrurile sunt așezate în cupluri antagonice: bune și rele, frumoase și urâte, adevărate și false. În egală măsură, fiecare lucru are un caracter binar și inconstant. Cele zece mii de ființe și lucruri se găsesc într-o curgere continuă și sunt supuse schimbării. Se continuă aici antiteza „a fi” vs. „a nu fi” din primul capitol, fiecare propoziție repetând ideea că noțiunile contrare sunt postulate una de cealaltă, pentru că în Tao totul este relativ. Omul Sfânt este întruchiparea lui Tao, este cel care posedă înțelegerea existenței celor zece mii de ființe și lucruri. Non-acțiune nu înseamnă absența acțiunii, pasivitate, ci acțiune desăvârșită.

Versetul 3

Când cei vrednici nu mai sunt venerați, oamenii nu se mai luptă pentru mărire.

Când lucrurile greu de obținut nu mai sunt atât de prețuite, oamenii nu se apucă de tâlhărie; când lucrurile de râvnit nu mai sunt lăsate la vedere, sufletele oamenilor nu mai sunt tulburate.

Prin urmare, Omul Sfânt le golește inimile și le umple pânțele, le domolește ambițiile și le întărește oasele, făcându-i mereu să rămână fără știință și fără pofte, iar pe cei învățați să nu se-încumete să făptuiască.

Folosește-te de non-acțiune și toate vor fi bine rânduite.

Explicații

În cultura chineză, sediul dorințelor și al sentimentelor este plasat la nivelul inimii. Ambiție înseamnă voință sau inteligență, iar „întărirea oaselor” are, pentru taosim, sensul de protejare a măduvei, un fel de esență a vieții.

Omul Sfânt este senin și sincer, netulburat și binevoitor; spiritul îi este concentrat, fiind astfel ferit de boli și de neajunsuri. Natura primordială, pură, noțiunile de „bine” sau „rău”, „însemnătate” sau „umilință”, „știință” sau „neștiință” vor pieri, înlesnind apropierea de Tao.

Natura lui Tao este neființa, unitatea nediferențiată, nemanifestată, lipsită de formă și de înfățișare, lipsită de sunet și de culoare. Neființa nu este nici yin, nici yang, ea nu cunoaște noțiunile de „bun” sau „rău”. Totuși, cele zece mii de ființe și lucruri sunt create din neființă și își găsesc sprijin în ea. Astfel, natura lui Tao este non-acțiunea și nelupta, fără a rămâne însă vreun lucru nedesăvârșit. Dacă omul urmează înțelepciunea lui Tao, făcând ca natura sa individuală să se reîmbine cu Tao, ajungând la lipsa dorințelor, el va deveni întruchiparea lui Tao. Pentru Omul Sfânt, desăvârșirea trupului și cârmuirea țării sunt congruente, realizarea acestora presupunând numai armonizarea cu Tao, prin non-acțiune.

Versetul 4

Tao este gol ca un vas, dar folosit, nu poate fi umplut.

Cât e de adânc! El pare strămoșul celor zece mii de ființe și lucruri.

Tocind ascuțimile, desfăcând toate nodurile, armonizând strălucirile, fiind asemenea țărâni.

O, limpezime de cleștar! El pare a trăi veșnic. Nu știu al cui fiu este, însă pare a fi un strămoș, pare dinainte de zei.

„Gol ca un vas” poate fi citit drept „vid”, „interior, înăuntru”.

„Folosit” are și sensul de funcțiune. Astfel, pornind de la analogia între Tao și vas, el poate fi locul la care se întorc cele zece mii de ființe și lucruri. Tao, deși este lipsit de formă și de înfățișare, este omniprezent și conține în sine totul, natura sa este deplină iar folosul său inepuizabil, fiind astfel neprețuit.

„Ascuțimile”, „nodurile”, „strălucirile” fac trimitere la cele zece mii de ființe și lucruri. Acestea, palpabile și vizibile, își au originea în Tao și, prin urmare, el este „strămoș” al ființelor și lucrurilor.

Nu îți scoate la iveală iscusința, ci încearcă să te asemui cu o sferă perfectă. Nu există ființă sau lucru lipsite de opusul lor iar în Univers nu se află vreun loc unde să nu existe contradicție și neorânduială. Tao are strălucire („limpezime de cleștar”), însă o păstrează în sine.

Tao nu are început și nici sfârșit, nu are formă sau înfățișare; el nu se află într-un loc anumit, ci pretutindeni, în toate cele ale Universului.

Versetul 5

Cerul și Pământul nu sunt omenoase: cele zece mii de ființe și lucruri sunt pentru ele precum câinii de paie.

Omul Sfânt nu e omenos: cei cu o sută de nume sunt pentru el precum câinii de paie.

Întinderea dintre Cer și Pământ se aseamănă cu foalele fierarului: este goală pe dinăuntru dar nesecată, în mișcare, dar și mai mult suflând aer în afară.

Vorba multă împuținează viața: a păstra înlăuntru este mai bine.

Explicații

„Omenoase” are aici sens depreciativ de părtinire, omenia veritabilă fiind neintenționată. „Câinii de paie” erau folosiți în China antică pentru sacrificii, iar atitudinea oamenilor față de aceștia era neutră. Formularea „Cerul și Pământul nu sunt omenoase” trimite către ideea că îngăduie celor zece mii de ființe și lucruri să se nască, să se dezvolte și să se stingă de la sine.

„Foalele fierarului” (asemenea instrumentelor muzicale de suflat), fiind goale pe dinăuntru, ascund folosul Naturii: când există nemișcare, nu există viață, iar din mișcare se nasc cele zece mii de ființe și lucruri. Numai când foalele fierarului sunt goale, atunci vor putea sufla fără încetare.

Versetul 6

Spiritul văii e fără de moarte – aceasta se numește „neființă” și „ființă”.

Poarta către „neființă” și „ființă” se cheamă „rădăcina Cerului și Pământului”.

Neîntreruptă, ea pare că există și, folosită, nicicând nu se ostenește.

Explicații

„Spiritul văii” poate fi interpretat ca un simbol al vidului, al nonexistenței și, implicit, al lui Tao. „Neființa” reprezintă starea de unitate nediferențiată, în vreme ce „ființa” este faza Creației în care Cerul și Pământul dobândesc viață.

„Se ostenește” are sensul de a se sfârși. Comentatorii plasează acest capitol într-o descendență mitică și tradițională, Ellen M. Chen apropiindu-l de Cartea schimbărilor, iar Xu Fancheng considerând că Tao Te Ching cuprinde aici câteva din preceptele șamanilor vremii.

Cerul și Pământul vor dura îndelung. De ce Pământul și Cerul pot dăinui? Pentru că ele nu trăiesc pentru ele însele, iată de ce pot trăi de-a pururi.

Prin urmare, Omul Sfânt se pune pe sine în spate, și totuși el se află în față; nu se precupește pe sine, și totuși rămâne în viață. Nu se întâmplă așa tocmai pentru că se dăruiește pe sine. De aceea pe sine se poate împlini.

Explicații

Cerul și Pământul urmează ciclurile Naturii și, de aceea, sunt perene. Totuși, ceea ce ține de Natură nu este pentru împlinirea dorințelor egoiste ale Cerului și Pământului.

Omul Sfânt urmează pilda Cerului și a Pământului și nu luptă pentru a trăi îndelung, așază lucrurile cu modestie, se pune pe sine în urma oamenilor, însă aceștia îl împing înaintea lor. Omul Sfânt nu își vede viața drept cea mai de preț valoare, ci se dăruiește celorlalți fără teamă, dobândind prețuirea semenilor.

Versetul 8

Bunătatea desăvârșită e asemenea apei: apa aduce de bună voie folos celor zece mii de ființe și lucruri și nu li se împotrivesc. Ea se află în locurile pe care oamenii de rând le disprețuiesc, iată de ce apa e aproape de Tao.

Printre oameni, să fim modești; gândurile să ne fie adânci; să slujim cu bunătate; să fim plini de omenie în vorbă; să cârmuim cu bună-credință, să aducem pacea; în lucrări, să fim destoinici; să înfăptuim lucrurile în clipa prielnică.

Pentru că nu luptă, apa nu are păcat.

Explicații

Niciuna dintre ființe nu s-ar putea naște și nu ar putea viețui fără apă. Apa este suportul celor zece mii de ființe și lucruri, iar blândețea și gratuitatea îi sunt definitorii. Ea se află întotdeauna în locurile joase, acolo unde oamenii nu își doresc să locuiască. Prin urmare, apa se înrudește cu Tao, grație însușirilor sale.

Oamenii își preamăresc superiorii și îi disprețuiesc pe subalterni, căutând neîncetat să evolueze pe o scară ierarhică. Este o analogie cu apa care curge întotdeauna către locurile joase și adânci. Sufletul omului este mereu pradă gândurilor egoiste. Apa însă, când se află în locurile joase, tinde să devină limpede, fiind în același timp oglindă pentru toate ființele și lucrurile și oferindu-se cu bunătate viețuitoarelor și plantelor. În egală măsură, apa este blândă și neprefăcută neascunzând nimic vederii. Apa este de asemenea un simbol al echilibrului; ea nu se înclină într-o parte sau alta și nu alege între viețuitoare și între plante.

Apa are virtuțile lui Tao fiind dotată cu capacitatea de a înfăptui totul firesc, fără luptă; asta o face să fie fără păcat și, în consecință, este modelul de urmat pentru oameni.

Versetul 9

Decât să ții în mână un vas plin mai potrivit e să nu-l umpli; fierul bătut și bine ascuțit nu poate fi multă vreme astfel păstrat; când aurul și jadul umplu odăile, nu se va găsi nimeni care să le poată păzi pe vecie. Cunoscând îndeșularea și mărirea, de te vei arăta trufaș, îți vei aduce singur năpasta.

Desăvârșindu-ți lucrarea, numele tău se va face cunoscut, iar tu să te retragi – acesta este Tao al Cerului.

Vasele umplute peste măsură sunt în pericol să se răstoarne, simbol al nesiguranței. Vasele care nu sunt pline sunt în siguranță; înăuntrul lor rămâne loc și pentru alte lucruri. Când săbiile și cuțitele sunt prea ascuțite, își știrbesc tăișul. Este o analogie pentru riscul oamenilor care-și scot la iveală măiestria și sunt îngenucheați de alții.

Aurul și jadul acumulate fără măsură nu pot avea o origine sigură. Oamenii le vor râvni, ocupându-se cu tâlhării și provocând ruina. Viața îndestulată conduce spre trufie, iar aceasta și lipsa de cumpătare stârnesc disprețul și revolta oamenilor.

Excesul și lipsa măsurii sunt asemenea neîndestulării. Excesul, lăcomia, preamărirea și trufia sunt opuse lui Tao. Desăvârșirea lucrării și câștigarea prestigiului trebuie să coincidă, după legea lui Tao, cu retragerea.

Versetul 10

Cuprinzând hun și po și păzindu-le împreună, oare nu vor putea fi nedespărțite?

Adunându-ți qi-ul și dobândind molcomirea, nu vei putea fi asemenea copilului nou-născut?

Limpezindu-ți privirea pentru a zări în adâncime, nu vei putea fi lipsit de neajunsuri?

Când iubești poporul și cărmuiești țara, poți oare să nu ai știință?

Poarta Cerului se deschide și se închide, poți oare să fii asemenea femeiei?

Luminându-te și pătrunzând în cele patru depărtări, poți oare să fii fără făptuire?

Tao naște ființele și lucrurile și le hrănește. Le aduce la făptură, însă nu ia în stăpânire, rânduiește lucrurile însă nu atârna de ele, se găsește înaintea ființelor și lucrurilor,

însă nu se sokoate stăpân: aceasta se numește misterioasa Putere a lui Tao.

Explicații

Hun este „spiritul primordial”, iar po este „sămânța primordială”, aflate în trupul omenesc. „Spiritul primordial” aparține lui yang, iar „sămânța primordială” aparține lui yin. Cele două sunt opuse și complementare. Spiritul era, inițial, netulburat și unitar, însă, din pricina dorințelor dobândite, și-a pierdut unitatea și starea de netulburare. În consecință, prin diminuarea dorințelor și limpezirea gândurilor, spiritul revine la starea primordială de netulburare. În același timp, și sămânța își recapătă condiția primordială.

Oamenii, din pricina dorințelor și gândurilor egoiste, au spiritul divizat iar qi-ul le este nearmonios.

Cel care caută desăvârșirea trebuie să-și alunge dorințele și gândurile egoiste, lăsând să se manifeste natura pură, cea din momentul nașterii.

Țara este asemenea trupului omenesc iar norodul este precum suflul (qi) din interiorul corpului. Întărirea corpului este posibilă prin non-acțiune, care limpezește sufletul și permite concentrarea. Prin concentrarea spiritului, qi-ul poate fi adunat. Astfel, oasele se vor întări iar organele se vor reîmprospăta. Sufletul va fi eliberat de necazuri și griji, iar spiritul va fi viguros.

Poarta Cerului semnifică adâncimea sufletului și natura fără granițe a omului. „Deschiderea” și „închiderea” trimit la succesiunea mișcării și repaosului. „Femela” întruhidează blândețea și netulburarea. Natura primară a omului, dobândind mișcarea („deschiderea”), este cotropită de dorințe. Când dorințele sunt alungate, omul își regăsește natura originară, redobândind ne-mișcarea („închiderea”).

Tao generează, cu ajutorul Cerului și al Pământului, cele zece mii de ființe și lucruri, le cultivă, fără a le supune.